

Reumatologi

Inledning	2
Ordförklaringar	3
Övergripande kompetensdefinition	6
Definition av kompetensområdet	6
Kompetenskrav	6
Kompetenskrav för medicinsk kompetens	6
Kompetenskrav för kommunikativ kompetens, ledarskaps- kompetens samt kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete	7
Utbildningsstruktur	10
Särskilda rekommendationer	11
Delmål	12
Medicinsk kompetens	12
Kommunikativ kompetens	16
Ledarskapskompetens	17
Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete	18

Inledning

Den 24 juni 2008 beslutade Socialstyrelsen att meddela nya föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:17) om läkarnas specialiseringstjänstgöring. Författningen består dels av en allmän del med gemensamma bestämmelser för alla specialiteter, dels av en specifik del med alla målbeskrivningar. Målbeskrivningen för respektive specialitet ska läsas mot bakgrund av bestämmelserna i den allmänna delen.

I varje målbeskrivning finns ett avsnitt med rubriken "Utbildningsstruktur" som utgör allmänna råd. Även de lärandemetoder under rubriken "Delmål" där ingen uppföljning anges utgör allmänna råd.

Ordförklaringar

aktuell handledare	specialistläkare vars specialistkompetens motsvarar det kompetensområde som delmålet avser och som har att ansvara för ST-läkarens professionella utveckling under angiven lärandeperiod eller metod för lärande uppdraget som handledare för en ST-läkare omfattar som regel hela specialistutbildningen men kan också omfatta del eller delar av den
auskultation	under handledning och enligt ett på förhand strukturerat program studera specialistläkarens eller annan hälso- och sjukvårdspersonals yrkesutövning genom att följa en eller flera yrkesutövare samt i viss mån utföra uppgifter inom det aktuella området
bedöma	skaffa sig en välgrundad uppfattning om en patient eller motsvarande som grund för vidare handläggning
behärska	fullständigt kunna bedöma och handlägga utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och att fullständigt kunna använda för området relevanta tekniker
förmåga	personlig kapacitet att utföra eller uträtta något
ha kunskap	genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig vetande och insikter inom ett område

ha kännedom	genom teoretiska studier och/eller praktisk yrkesutövning ha tillägnat sig visst vetande inom ett område
handleda under handledning	som ST-läkare handleda en medarbetare och samtidigt själv bli handledd av en specialistkompetent läkare
handleda	kontinuerligt och i dialogform stödja och vägleda samt bedöma en medarbetares professionella utveckling
handledning	se handleda
handlägga	aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt handlägga	som första omhändertagande läkare aktivt utföra åtgärder avseende utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av en patient, eller motsvarande, och ha övergripande ansvar för att dessa åtgärder utförs
initialt bedöma	som första omhändertagande läkare skaffa sig en välgrundad uppfattning om en patient eller motsvarande, som grund för vidare handläggning
inomprofessionell reflektion i grupp	reflektion som görs i grupp tillsammans med andra läkare i främst vidareutbildnings- och fortbildningssyfte
klinisk tjänstgöring	hälso- och sjukvårdsarbete som ST-läkaren utför under eget yrkesansvar och med stöd av handledare

kurs	lärarledd utbildning med en fastställd plan som ges under en avgränsad tidsperiod
medsittning	utbildningsaktivitet som innebär att ST-läkaren iakttar när en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal har patientbesök eller utvärderingsaktivitet som innebär att en specialistläkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal iakttar och bedömer ST-läkaren när den har patientbesök
seminarium	undervisning i gruppform med aktivt deltagande
träning i simulerad miljö	träning som utförs i en skapad miljö avsedd att efterlikna verkligheten
större yrkesrelaterad sammankomst	konferens, kongress, symposium eller motsvarande
vårdcentral	vårdenhet med mottagningsverksamhet inom primärvård
vårdteamarbete	arbete där ST-läkaren under handledning medverkar i och ibland leder en grupp av samverkande hälso- och sjukvårdspersonal med olika kompetenser som har till uppgift att svara för vård av enskilda eller för en grupp av patienter

Övergripande kompetensdefinition

Definition av kompetensområdet

Specialiteten reumatologi omfattar kunskaper och färdigheter i rörelseorganens medicinska sjukdomar samt systemiska inflammatoriska och autoimmuna sjukdomar hos vuxna. Kompetensområdet omfattar såväl inflammatoriska som ickeinflammatoriska tillstånd i rörelseorganen, men specialiteten behandlar i huvudsak de inflammatoriska sjukdomarna i och utanför lederna.

Sjukdomarna kan vara både av akut övergående karaktär, återkommande eller utveckla sig till kroniska tillstånd. Såväl sjukdom som behandling medför ibland behov av uppföljning under lång tid på grund av risk för recidiv och komplikationer. Diagnostiken sker framför allt med anamnes och status i kombination med immunologiska, avbildande och laborativa metoder. Behandlingen innefattar ofta såväl immunmodulation som smärtlindring, inte sällan i kombination med fysikalisk träning.

Reumatiska sjukdomar kan drabba personer i alla åldrar och påverkar ofta livssituationen och livskvaliteten avsevärt. Karaktäristiskt för specialiteten är en långsiktig patientcentrerad samverkan tillsammans med andra specialiteter och professionella kompetenser.

Kompetenskrav

Kompetenskrav för medicinsk kompetens

För specialistkompetens i reumatologi krävs kunskaper och färdigheter för att kunna utföra ett självständigt arbete. Kravet omfattar kunskaper i etiologi, immunologi, patologi, utredning, diagnostik, behandling, utvärdering och uppföljning av akuta och kroniska inflammatoriska led- och ryggsjukdomar, inflammatoriska systemsjukdomar och vaskuliter. Även ickeinflammatoriska led- och mjukdelsjukdomar ska kunna handläggas beträffande diagnostik och initial behandling.

Kunskapsdjupet ska vara störst för de inflammatoriska reumatiska sjukdomarna och avspegla förekomst och svårighetsgrad beträffande morbiditet och mortalitet. Det krävs även kunskaper om

de organsystem som kan påverkas vid reumatiska sjukdomar och om hur dessa organsystem undersöks. Särskilt krävs kunskaper om rörelseorganens anatomi och patologi.

Vidare ska man kunna utföra och tolka detaljerad led- och ryggundersökning samt kunna uppvisa ledinjektionsteknik. Mot bakgrund av reumatiska sjukdomars patofysiologi krävs också kunskap om immunologiska och inflammatoriska processer. Dessutom krävs kunskap om verkningsmekanismer, indikationer, effekter och bieffekter avseende läkemedel som används inom reumatologin.

För att kunna ta hand om följsjukdomar till reumatiska sjukdomar och driva differentialdiagnostik gentemot andra specialiteter krävs att man initialt kan handlägga vanliga tillstånd inom angränsande kunskapsområden. Det är av särskild vikt att man kan handlägga akuta internmedicinska tillstånd.

Då majoriteten av de reumatiska sjukdomarna är kroniska krävs också kompetens att handlägga långvarigt sjuka patienter med en helhetssyn som innefattar såväl psykosociala som medicinska aspekter. Detta innebär att man är förtrogen med reumateamets kompetensområden och aktuella rehabiliteringsmetoder, samt att man har insikt i reumakirurgiska behandlingsmöjligheter. Vidare krävs vana vid att samverka med Försäkringskassan, arbetsförmedlingen och andra aktörer som har betydelse för patientens hälsa.

Kompetenskrav för kommunikativ kompetens, ledarskapskompetens samt kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Kommunikativ kompetens

Den jämlika och ansvarstagande patienten

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till dialog och att ha en öppen kontakt med patienten och dennes närstående. Kontakten ska präglas av empati och förtroende samt respekt för patientens rätt till information, inflytande och delaktighet i besluten. Kontakten ska också präglas av samverkan och lyhördhet för patientens behov, önskemål och rätt till självbestämmande samt ge stimulans åt patientens engagemang och ansvar för sin egen vård.

Mångfalds- och genusaspekter

Kommunikationen med patienten och dennes närstående ska präglas av kunskap och respekt för transkulturella aspekter och mångfaldsaspekter såsom ålder, språk, etnicitet, sexuell läggning och religion samt genus.

Interprofessionella relationer

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till kommunikation, såväl skriftlig som muntlig, med andra läkare och medarbetare, med respekt för deras yrkeskunskaper och kompetens. Det samma gäller för kontakter med företrädare för allmänheten och olika samhällsinstanser.

Pedagogisk förmåga

Den specialistkompetenta läkaren ska ha pedagogisk förmåga för att kunna informera och undervisa, främst patienter och deras närstående men också andra läkare och medarbetare samt studenter.

Professionellt förhållningssätt och etik

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga att kontinuerligt arbeta med sitt professionella och läkaretiska förhållningssätt, med målet att kunna fatta självständiga beslut av medicinsk etisk natur.

Egen kompetensutveckling

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga att kontinuerligt pröva och identifiera, tillsammans med verksamhetens krav, de egna behoven för kompetensutveckling för att kunna motsvara kraven på bästa möjliga vård för patienterna.

Ledarskapskompetens

Medarbetarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha utvecklat förmåga till självkännedom och kunskap om den egna funktionen och rollen i organisationen.

Handledarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga att handleda andra läkare och medarbetare samt studenter.

Ledarskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till ledarskap som utmärks av samverkan, öppenhet och dialog med medarbetarna. Ledarskapet ska vidare präglas av delaktighet och verksamhetsutveckling, som är förbättringsinriktad. Förmåga att leda arbete i vårdteam är grundläggande.

Systemkunskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om hälso- och sjukvårdens organisation, administration, ekonomi och regelverk samt om dess styrning för bästa resursutnyttjande.

Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Medicinsk vetenskap

Den specialistkompetenta läkaren ska ha förmåga till ett medicinskt vetenskapligt syn- och förhållningssätt, kunskap om forskningsmetodik, inklusive epidemiologiska grundbegrepp, samt om metoder för evidensbaserad medicin och granskning av vetenskaplig information.

Förbättrings- och kvalitetsarbete

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om och kompetens i evidensbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete. Målet är att kunna initiera, delta i och ansvara för kontinuerligt systematiskt förbättringsarbete med betoning på helhetsperspektiv, patientsäkerhet, patientnytta, mätbarhet och lärandestyrning för att kritiskt kunna granska och utvärdera den egna verksamheten.

Folkhälsa och prevention

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kunskap om hälsans beståndsdelar och andra folkhälsoaspekter samt om metoder för hälsofrämjande samt skade- och sjukdomsförebyggande insatser för att i det medicinskt vetenskapliga arbetet och kvalitetsarbetet kunna beakta denna kunskap.

Utbildningsstruktur

Den kliniska delen av utbildningen baseras i huvudsak på klinisk tjänstgöring på vårdavdelning och mottagning där reumatologisk vård bedrivs. Inledningsvis bör tjänstgöringen planeras så att ST-läkaren får kunskap om de vanligaste sjukdomarna i specialiteten. Den första placeringen är därför lämpligast inom reumatologi. Tidigt i utbildningen bör ST-läkaren också få introduktion till arbete inom reumatologisk öppenvårdsverksamhet samt skaffa sig färdigheter i led- och ryggundersökningsteknik samt injektionsteknik.

För att utbildningsbehovet avseende utredning och behandling av ovanliga reumatologiska sjukdomar samt kvalificerade behandlingsmetoder ska tillgodoses är det viktigt med en längre sammanhållen tjänstgöring inom slutenvård på region- eller universitetssjukhus, som med fördel kan förläggas till slutet av utbildningen. Under utbildningen bör ST-läkaren också få möjlighet att medverka i reumatologisk konsultverksamhet i primärvården eller motsvarande.

Sidoutbildningar och kurser bör väljas så att de är relevanta för det reumatologiska sjukdomspanoramat. Sidoutbildningen bör innefatta tjänstgöring på internmedicinsk akutmottagning. Andra lämpliga tjänstgöringsområden är internmedicin med dess grenspecialiteter, infektionssjukdomar, neurologi, hudsjukdomar, klinisk immunologi, medicinsk rehabilitering, ortopedisk kirurgi och handkirurgi. Det är en fördel om sidoutbildningen i medicinsk rehabilitering, ortopedisk kirurgi och handkirurgi sker integrerat med placeringen på reumatologisk klinik, om kliniken har egna rehabiliteringsresurser och om gemensamma bedömningar med ortoped respektive handkirurg sker.

Teoretiska kunskaper bör ST-läkaren tillägna sig genom relevanta läroböcker, vetenskapliga tidskrifter och kurser som planeras i samklang med den kliniska tjänstgöringen. Ett vetenskapligt förhållningssätt med litteraturstudier bör introduceras tidigt och genomsyra utbildningen. Vidare bör kurser om inflammatoriska ledsjukdomar och basala inflammations- och immunreaktioner komma tidigt i utbildningen. ST-läkaren bör också få möjlighet att delta i en internationell kongress under utbildningstiden.

Särskilda rekommendationer

Läkarorganisationernas specialitetsföreningar och sektioner har utformat särskilda rekommendationer för sina specialiteter. Rekommendationerna rör bland annat hur specialiseringstjänstgöringen kan läggas upp.

Delmål

Medicinsk kompetens

Delmål 1	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av akuta och kroniska inflammatoriska led- och ryggsjukdomar hos vuxna	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Större yrkesrelaterad sammankomst	
	Medsittning	
	Teoretiska studier	

Delmål 2	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av de vanligast förekommande akuta och kroniska inflammatoriska systemsjukdomarna och vaskuliterna hos vuxna	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Större yrkesrelaterad sammankomst	
	Medsittning	
	Teoretiska studier	

Delmål 3	Metoder för lärande	Uppföljning
Att initialt kunna handlägga ovanliga reumatologiska systemsjukdomar och att ha kunskap om långsiktig handläggning av dessa	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Teoretiska studier	

Delmål 4	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska detaljerad led- och ryggundersökning samt injektionsteknik	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Medsittning	
	Teoretiska studier	

Delmål 5	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska differentialdiagnostik och initial handläggning av andra sjukdomar med symtom och fynd från rörelseapparaten	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Teoretiska studier	

Delmål 6	Metoder för lärande	Uppföljning
Att behärska indikationer, effekter och bieffekter, samt att ha kunskap om verkningsmekanismer och interaktioner för läkemedel som används inom reumatologin	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Seminarium	
	Teoretiska studier	

Delmål 7	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna handlägga långvarigt sjuka patienter med reumatisk sjukdom med en helhetssyn inbegripande såväl psykosociala som medicinska konsekvenser	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Vårdteamarbete under handledning	
	Teoretiska studier	

Delmål 8	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om de immunologiska och inflammatoriska processerna vid reumatisk sjukdom samt att kunna handlägga immunologisk diagnostik	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd alternativt auskultation under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare respektive intyg om godkänd auskultation och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Diagnostik- och behandlingskonferens	
	Teoretiska studier	

Delmål 9	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna bedöma indikationer och utfall av avbildande, fysiologisk och laborativ diagnostik	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd alternativt auskultation under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare respektive intyg om godkänd auskultation och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Diagnostik- och behandlingskonferens	
	Teoretiska studier	

Delmål 10	Metoder för lärande	Uppföljning
Att kunna bedöma behov av reumatologisk rehabilitering och reumakirurgi	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd alternativt auskultation under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare respektive intyg om godkänd auskultation och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Vårdteamarbete under handledning	
	Diagnostik- och behandlingskonferens	
	Medsittning	

Delmål 11	Metoder för lärande	Uppföljning
Att initialt kunna handlägga akuta internmedicinska sjukdomstillstånd	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs alternativt seminarium	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Träning i simulerad miljö	
	Teoretiska studier	

Delmål 12	Metoder för lärande	Uppföljning
Att initialt kunna handlägga vanliga tillstånd inom de angränsande kunskapsområdena	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet som handlägger dessa tillstånd	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Seminarium	
	Teoretiska studier	

Kommunikativ kompetens

Delmål 13	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till dialog och en öppen kontakt med patienten och dennes närstående	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Medsittning	

Delmål 14	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till kommunikation, såväl skriftlig som muntlig, med andra läkare och medarbetare	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare

Delmål 15	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att informera och undervisa patienter, närstående, andra läkare och medarbetare samt studenter	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Undervisa under handledning	

Ledarskapskompetens

Delmål 16	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att handleda andra läkare och medarbetare samt studenter	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Handleda under handledning	

Delmål 17	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga att leda i samverkan och dialog med medarbetarna samt i vårdteam	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Vårdteamarbete under handledning	

Delmål 18	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om hälso- och sjukvårdens organisation, styrning och regelverk	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare

Kompetens inom medicinsk vetenskap och kvalitetsarbete

Delmål 19	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha förmåga till ett medicinskt vetenskapligt syn- och förhållningssätt	Klinisk tjänstgöring under handledning vid enhet där sådan verksamhet bedrivs	Intyg om godkänd klinisk tjänstgöring och uppnådd kompetens utfärdat av aktuell handledare
	Kurs	Intyg om godkänd kurs utfärdat av kursledare
	Skriftligt individuellt arbete under handledning enligt vetenskapliga principer	Intyg om godkänt skriftligt individuellt arbete utfärdat av aktuell handledare

Delmål 20	Metoder för lärande	Uppföljning
Att ha kunskap om och kompetens i evidensbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete	Kvalitets- och utvecklingsarbete under handledning	Intyg om godkänt kvalitets- och utvecklingsarbete utfärdat av aktuell handledare
	Seminarium	